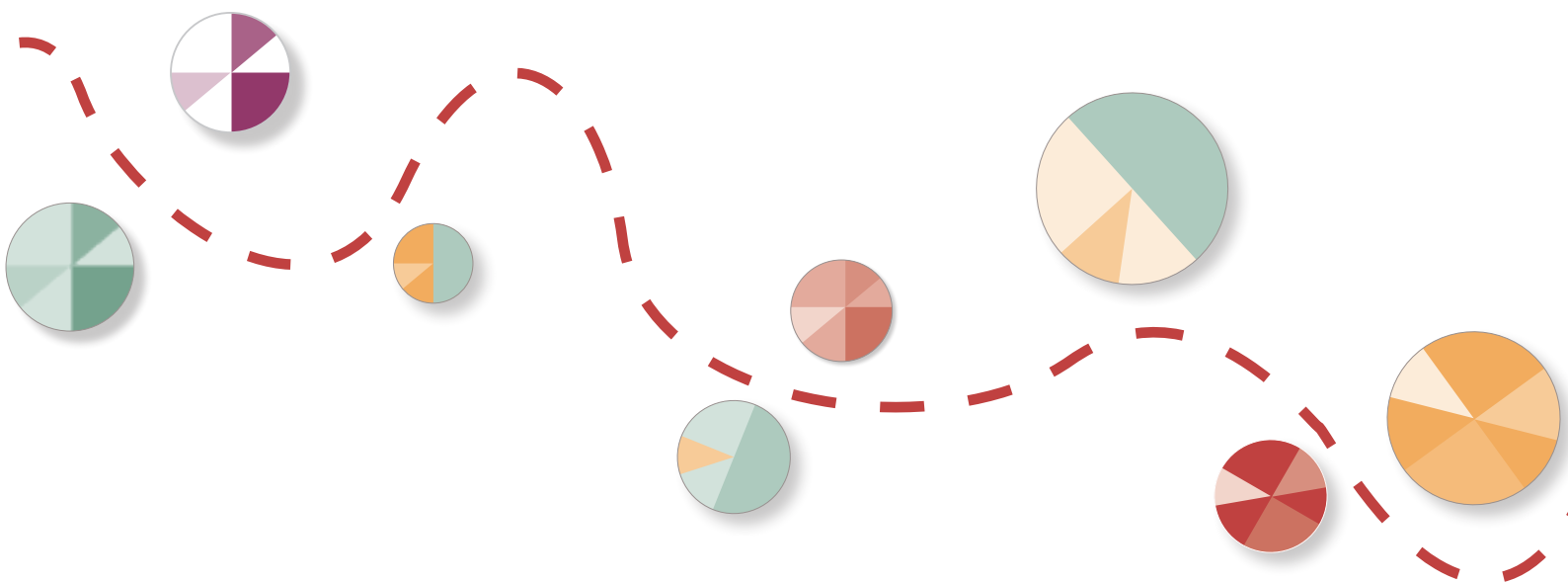

SAMHÄLLSREFORM

Ingen ska falla mellan stolarna

Sammanfattning

Varför en samhällsreform?

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH) arbetar för att människor med social och psykisk ohälsa ska ha samma rättigheter som alla andra. Alla brukare ska kunna vara delaktiga i utformningen av sin egen vård och myndigheterna ska vara tillgängliga.

Vi vet att det idag finns stora brister i samhället; många människor får inte det stöd och den hjälp de behöver. Bristen på helhetssyn finns inom många olika områden. Människor utförsäkras trots svår psykisk ohälsa. Barn och ungdomar bollas fram och tillbaka mellan skolans elevhälsa och barn- och ungdomspsykiatri. Exemplet är många.

År 1995 genomfördes Psykiatireformen. Syftet var att öka livskvaliteten och delaktigheten i samhället för människorna med svårast psykisk ohälsa. 25 år senare kan vi konstatera att många problem finns kvar. Ett av de största är att så många människor bollas mellan olika myndigheter och inte får hjälp någonstans.

RSMH anser att det behövs en ny reform för psykisk och social hälsa. Ingen människa ska falla mellan stolarna. Oavsett ålder, bakgrund eller grad av psykisk ohälsa har alla rätt till ett gott bemötande, att bli lyssnade till och att ha makt över hur vården för en själv ska se ut.

RSMH presenterar därför fyra reformkrav för en sammanhållen psykiatri och omsorg.

1: Brukarmakt på riktigt

Vi vill ha ett utökat ansvar för alla myndigheter, så att en person inte ska kunna bollas mellan olika aktörer eller lämnas ensam utan stöd. Brukaren ska ha tolkningsföreträde att själv avgöra när hen anser att hen har fått den vård och det stöd den behöver.

RSMH vill också att alla aktörer som möter personer med psykisk ohälsa ska ha en pågående och lärande dialog med brukarorganisationer som RSMH och paraplyorganisationen Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH). Vi vill att våra medlemmars egna erfarenheter av social och psykisk hälsa respekteras och tas tillvara i samhället.

RSMH kräver:

- ▶ Förvaltningslagen ska innebära att varje myndighet har en skyldighet att se till att en person får det stöd och den hjälp hen behöver, oavsett till vilken instans personen först vände sig. I dagsläget finns det ett samverkansansvar mellan kommuner och regioner, men RSMH anser att ansvaret behöver skrivas in tydligare i lagen och omfatta fler myndigheter.
- ▶ En sammanhållen barn- och ungdomshälsovård. Barn och unga måste få snabbare hjälp och stöd när de behöver det. Alla elever ska veta vad de har rätt till, och bollandet mellan olika mottagningar ska upphöra.
- ▶ Gör Socialtjänstlagen (SoL) till bindande rättighetslag. I dagsläget är SoL mer inriktad på kommunernas skyldigheter än individens rättigheter. Lagen bör istället omfatta insatser som de berörda kan ha rätt till för att kunna leva som andra och med goda levnadsvillkor.

2: Under samma tak

RSMH anser att det ska finnas platser där olika former av vård och omsorg finns tillgängliga. Det ska i varje kommun finnas platser dit människor med psykisk och social ohälsa ska kunna vända sig och få den hjälp och det stöd de behöver. Stöttecenter i Hässleholm, liksom den tidigare Södertäljemodellen, är goda exempel som vi vill lyfta fram och sprida.

3: Samordnade individuella planer (SIP) med budget och vite

En Samordnad individuell plan ska upprättas tillsammans med brukare när insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård behöver samordnas. Lag om SIP inrättades för att ingen skulle hamna mellan stolarna.

SIP ska upprättas tillsammans med den person som har behov av insatserna och ska tydliggöra vilken instans som gör vad och när. Olika utvärderingar har visat att SIP ofta fungerar dåligt, exempel visar på dålig brukarmedverkan, dålig samverkan, ojämn användning och så vidare. Det är lagstadgat att den som behöver insatser från två huvudmän (oftast regionen/ landstinget och kommunen) har rätt till en SIP. Men det finns inga sanktioner för dem som inte följer upp eller genomför det, inga sätt att utkräva ansvar för den huvudman som inte lever upp till åtagandena.

RSMH kräver:

- ▶ En budget ska kopplas till de samordnade individuella planerna. Om SIP åtföljdes av en sammanhållen budget som hör till individen, skulle SIP:en kunna bli ett mycket kraftfullare instrument med möjligheter att sätta in extra åtgärder tidigt för att förhindra senare och betydligt kostsammare och sällan verksam institutionsvård.
- ▶ Gör det möjligt att utfärda vite till aktörer/huvudmän som inte lever upp till sina åtaganden i SIP.

4: Rätt till basinkomst och meningsfull sysselsättning

Människor med svår psykisk ohälsa är den grupp i samhället som har det allra sämst ekonomiskt. RSMH anser att alla människor, oavsett psykisk och social hälsa, har rätt till en skälig levnadsnivå och en trygg inkomst. Basinkomst har provats med gott resultat ibland annat Finland. RSMH anser att försök med basinkomst ska provas även i Sverige.

RSMH kräver:

- ▶ Staten bör utreda frågan om basinkomst/medborgarlön för alla. En basinkomst/medborgarlön ger alla människor en grundläggande ekonomisk trygghet utan att de måste stå till arbetsmarknadens förfogande eller under myndigheters kontrollutövande.
- ▶ Meningsfull sysselsättning ska vara en rättighet för alla, oavsett psykisk eller social ohälsa. För de personer som inte kan arbeta på den vanliga arbetsmarknaden ska det finnas annan typ av sysselsättning, där personer får arbeta i den mån de orkar och med något som de tycker är meningsfullt att göra.

Andra förslag som RSMH driver

Fler Personliga ombud (PO)

Personligt ombud (PO) riktar sig till personer 18 år och äldre med psykiska funktionsnedsättningar och betydande svårigheter att utföra aktiviteter på olika livsområden.

Förutom den stora betydelse det personliga ombudet har för den enskilde är det samhällsekonomiskt lönsamt att satsa på personliga ombud. Med helhetsyn och samordning kan förvärrade sociala och psykiska problem förebyggas, och svåra händelser som kan vara mycket påfrestande för den enskilde kan undvikas.

RSMH kräver:

- ▶ Fler ska få hjälp av personligt ombud.
- ▶ Personliga ombud ska finnas i varje kommun och ha möjligheter att samarbeta med varandra.

Bostad utan villkor

Att ha en trygg, fast bostad kan vara grunden som gör att det blir möjligt att ta emot hjälp för annan problematik, som psykisk ohälsa. Många kommuner har villkorat Bostad först, precis som försökslägenheter. RSMH tror inte på trappstegsmodeller utan anser att rätten till en fast bostad ska vara utan villkor. Kommunerna måste bli bättre på att ge människor stöd i vardagen och även erbjuda alternativa boendeformer som kan anpassas efter den enskildes behov och önskemål. Det behövs fler mellanformer av boenden, som sviktboenden, för personer med psykisk ohälsa.

Att kunna erbjuda en riktig bostad i ett vanligt bostadsområde, med det stöd och den hjälp personen behöver i hemmet, blir alltid mer samhällsekonomiskt och framför allt bättre och mindre stigmatiserande för brukaren.

RSMH kräver:

- ▶ Alla, oavsett psykisk hälsa eller beroendeproblematik, ska ha rätt till en bostad utan villkor.

Krav på upprättelse

Allt fler vittnar om hur illa de blivit behandlade av Försäkringskassan. Många utförsäkras. Trots att de lever med svår psykisk ohälsa får de inte sin nedsatta arbetsförmåga erkänd av Försäkringskassan och de nekas därmed ersättning. Inga jobb finns som de skulle kunna klara. Ibland går det så långt att människor tar sina liv.

Det behövs en kommission som granskar dessa fall och som kan erbjuda upprättelse och ersättning till alla dem som drabbats av Försäkringskassans felaktiga beslut. Det kan gälla både personer som själva är berörda och deras anhöriga. Många har fått gå från hus och hem.

RSMH kräver:

- ▶ Att staten ska ta sitt ansvar och tillsätta en upprättelsekommission att granska utförsäkringarna.
- ▶ Att det ska gå att begära skadestånd och få en ursäkt från Regeringen och Försäkringskassan för felaktiga utförsäkringar. Människor ska ha rätt att återfå sin sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och därmed återupprättelse av staten.

Utbildning för individ- och boendestöd

RSMH anser att alla som ska arbeta som boende- eller individstödjare ska erbjudas och genomgå adekvat utbildning för uppdraget. Det kan handla om sådant som bemötande och kunskap om hur psykiska funktionsnedsättningar kan variera över tid och yttra sig på olika sätt.

RSMH har kontakter med brukare som vittnat om att de har blivit så dåligt bemötta av boendestödet att de sagt upp det. På andra håll nekas personer med psykisk ohälsa boendestöd om de har samtida missbruksproblematik.

RSMH kräver att:

- ▶ Boende- och individstöden ska stärkas genom en satsning på utbildning.
- ▶ Boendestödet ska vara avgiftsfritt för brukaren.

Detta är en **sammanfattning** av det reformpaket som RSMH:s förbundsstyrelse beslutade om den 22 oktober 2020. Det föregicks av ett arbete under 2020 där förslag från förbundsstyrelsen och RSMH:s utskott för opinion och samhällspåverkan (UOS) utvecklats och där RSMH:s medlemmar, föreningar och distrikt löpande bjudits in till dialog.

